HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

6 decembrie 2007 *

În cauzele conexate C-463/04 și C-464/04,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Italia), prin Deciziile din 29 septembrie 2004, primite de Curte la 2 noiembrie 2004, în procedurile

Federconsumatori,

Adiconsum,

ADOC,

Ercole Pietro Zucca (C-463/04)

și

Associazione Azionariato Diffuso dell'AEM SpA,

Filippo Cuccia,

Giacomo Fragapane,

Pietro Angelo Puggioni,

* Limba de procedură: italiana.

Annamaria Sanchirico,

Sandro Sartorio (C-464/04)

împotriva

Comune di Milano,

cu participarea:

AEM SpA (C-463/04 şi C-464/04),

Edison SpA (C-463/04),

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul P. Jann (raportor), preşedinte de cameră, domnii K. Lenaerts, J. N. Cunha Rodrigues, M. Ilešič şi E. Levits, judecători,

avocat general: domnul M. Poiares Maduro,
grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă şi în urma şedinţei din 29 iunie 2006,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Federconsumatori, Adiconsum și ADOC, de V. Angiolini, F. Besostri, R. Maia și P. Saba, avvocati;

— pentru Associazione Azionariato Diffuso dell'AEM SpA, pentru doamna Sanchirico și pentru domnii Cuccia, Fragapane, Puggioni și Sartorio, de S. Nespor și A. L. De Cesaris, avvocati;

— pentru Comune di Milano, de M. Surano, A. Santa Maria, C. Croff și B. Libonati, avvocati;

— pentru AEM SpA, de C. Croff, avvocato;

— pentru guvernul italian, de domnul I. M. Braguglia, în calitate de agent, asistat de domnul M. Fiorilli, avvocato dello Stato;

— pentru guvernul polonez, de domnul T. Nowakowski, în calitate de agent;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii E. Traversa și C. Loggi, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 7 septembrie 2006,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererile de pronunțare a unei hotărâri preliminare privesc interpretarea articolului 56 CE.

2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul unor litigii între diverse asociații de protecție a consumatorilor, ale micilor acționari, precum și acționari individuali, mai precis, respectiv, Federconsumatori, Adiconsum, ADOC și domnul Zucca (cauza C-463/04), precum și Associazione Azionariato Diffuso dell'AEM SpA, doamna Sanchirico, domnii Cuccia, Fragapane, Puggioni și Sartorio (cauza C-464/04), pe de o parte, și Comune di Milano, pe de altă parte, cu privire la o dispoziție națională potrivit căreia actele constitutive ale unei societăți pe acțiuni pot conferi statului sau unui organism public care deține participații la respectiva societate dreptul de a numi în mod direct unul sau mai mulți membri ai consiliului de administrație al societății.

Legislația națională

3 Articolul 2449 din Codul civil italian (denumit în continuare „Codul civil") prevede:

„Societăți cu participații ale statului sau ale organismelor publice

În cazul în care statul sau organismele publice dețin participații la o societate pe acțiuni, actele constitutive le pot conferi acestora posibilitatea de a numi unul sau mai mulți administratori sau cenzori sau membri în consiliul de supraveghere.

Administratorii, cenzorii sau membrii consiliului de supraveghere numiți în conformitate cu paragraful anterior nu pot fi revocați decât de organismele care i-au numit.

Aceștia au aceleași drepturi și obligații ca și membrii numiți de adunarea generală, fără a aduce atingere dispozițiilor din legile speciale."

4 Articolul 2 alineatele 1 și 3 din Decretul-lege nr. 332 din 31 mai 1994, devenit, după modificări, Legea nr. 474 din 30 iulie 1994, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 350 din 24 decembrie 2003 (GURI nr. 299 din 27 decembrie 2003, denumită în continuare „Legea nr. 474/1994") prevede:

„1. Prin decret al președintelui Consiliului de Miniștri, adoptat la propunerea ministrului economiei și finanțelor, după consultarea ministrului pentru activități productive, precum și cu miniștrii de resort, după comunicarea către comisiile parlamentare competente, sunt stabilite, dintre societățile controlate în mod direct sau indirect de stat, care își desfășoară activitatea în sectorul apărării, transporturilor, telecomunicațiilor, resurselor energetice și al altor servicii publice, acele societăți în ale căror acte constitutive trebuie introdusă, în urma hotărârii adunării extraordinare, înainte de adoptarea oricărui act care are ca efect pierderea controlului, o dispoziție care să confere ministrului economiei și finanțelor una sau mai multe dintre următoarele prerogative speciale, care trebuie exercitate în acord cu ministrul activităților productive:

[…]

d) numirea unui administrator fără drept de vot.

3. Dispozițiile prezentului articol se aplică și societăților controlate, în mod direct sau indirect, de organisme publice, de colectivități teritoriale și de entități publice economice care își desfășoară activitatea în sectorul transporturilor și al altor servicii publice, desemnate printr-un act al organismului public acționar, cărora le revin și prerogativele menționate la alineatul 1."

5 Articolul 4 alineatul 1 din Legea nr. 474/1994, care reglementează votul pe listă, are următorul cuprins:

„Societățile [precum societatea în cauză în acțiunile principale], ale căror acte constitutive prevăd o limită în privința deținerii de acțiuni, introduc în actele lor constitutive o clauză specială, care nu poate fi modificată atât timp cât subzistă respectiva limită, în vederea alegerii administratorilor prin votul pe listă. […]; listele vor putea fi prezentate de administratorii care și-au încheiat mandatul sau de asociații care reprezintă cel puțin 1 % din acțiunile care dau drept de vot în cadrul adunării ordinare […]; listelor minoritare le este rezervat un total de cel puțin o cincime dintre administratorii care nu au fost numiți în sensul articolului 2 alineatul 1 litera d), prin rotunjire spre unitatea superioară, în cazul unui număr fracționar inferior unei unități. […]"

Acțiunile principale și întrebările preliminare

6 AEM SpA (Azienda Elettrica Milanese SpA, denumită în continuare „AEM"), societate înființată de Comune di Milano în anul 1996, își desfășoară activitatea în

domeniul serviciului public de distribuție a gazului și a electricității, administrarea acestuia fiindu-i cesionată de comuna respectivă. În 1998, titlurile societății au fost cotate la bursă și a avut loc o primă cesiune de acțiuni, în temeiul căreia Comune di Milano deținea 51 % din capitalul respectivei societăți.

7 În continuarea procedurii de privatizare a AEM, Consiliul Municipal al Comune di Milano (denumit în continuare „consiliul municipal") a decis, prin Hotărârea nr. 4/04 din 17 februarie 2004, să reducă la 33,4 % cota sa de participare la capitalul AEM. A subordonat însă realizarea acestei cesiuni de acțiuni condiției modificării prealabile a actelor constitutive ale AEM.

8 Prin Hotărârea nr. 5/04 din 8 martie 2004, consiliul municipal a decis „să desemneze, astfel cum prevede articolul 2 alineatul 3 din Legea nr. 474/1994, AEM [...] drept societate care face obiectul unei privatizări și în ale cărei acte constitutive vor fi operate modificări în conformitate cu prevederile Legii nr. 474/1994 menționate". Prin aceeași hotărâre, s-a decis și modificarea actelor constitutive ale AEM, în special a dispozițiilor referitoare la modalitățile de numire a membrilor consiliului de administrație al acestei societăți.

9 La 29 aprilie 2004, adunarea extraordinară a acționarilor AEM a adoptat măsurile necesare pentru a modifica actele constitutive ale societății, în sensul Hotărârii nr. 5/04 a consiliului municipal, prin introducerea în special a dreptului exclusiv recunoscut în favoarea Comune di Milano de a numi în mod direct, proporțional cu cota sa de participare, administratori, în temeiul articolului 2449 din Codul civil, până la limita de un sfert din numărul membrilor consiliului de administrație al respectivei societăți. Pe de altă parte, actele constitutive ale AEM conferă acestei Comune, în conformitate cu articolul 4 din Legea nr. 474/1994, dreptul de a participa la alegerea prin votul pe listă a administratorilor pe care nu i-a numit în mod direct.

10 Potrivit constatărilor instanței de trimitere, efectul coroborat al prerogativei de numire directă a administratorilor și al dreptului de a participa la votul pe listă pentru desemnarea celorlalți membri ai consiliului de administrație al AEM permite

Comune di Milano să păstreze majoritatea absolută în cadrul acestui consiliu de administrație, deși, ulterior cesiunii acțiunilor, aceasta poate deține numai majoritatea relativă a capitalului societății.

11 Reclamantele din cele două acțiuni principale au atacat Hotărârile nr. 4/04 și nr. 5/04 la Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia, solicitând anularea și suspendarea executării acestora. Reclamanții critică în special faptul că mecanismul descris la punctul anterior descurajează investitorii să dobândească participații la AEM și chiar să o controleze, un astfel de efect disuasiv având consecințe negative inevitabile pentru participațiile acestora la respectiva societate, care ar fi în mod necesar devalorizate.

12 Prin Hotărârea interlocutorie din 10 iunie 2004, Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia a dispus suspendarea executării Hotărârii nr. 5/04, cu motivarea că dispozițiile referitoare la mecanismul de desemnare a administratorilor AEM sunt, în forma actuală, în contradicție cu jurisprudența Curții de Justiție în materia prerogativelor speciale.

13 Prin Decizia interlocutorie din 10 august 2004, Consiglio di Stato a desființat hotărârea menționată, respingând astfel cererea de suspendare a executării, cu motivarea în special că jurisprudența comunitară pe care se întemeiază această hotărâre privește cauze referitoare la acțiunea privilegiată „golden share", noțiune fundamental diferită de cea în cauză în acțiunile cu care a fost sesizată respectiva instanță, aceste acțiuni având ca obiect prerogativele speciale de care poate dispune unul dintre acționari în temeiul dreptului civil.

14 Cu toate acestea, instanța de trimitere ridică problema conformității articolului 2449 din Codul civil cu articolul 56 CE, astfel cum este interpretat de Curte, în măsura în

care aplicarea acestuia, combinată cu mecanismul votului pe listă prevăzut la articolul 4 din Legea nr. 474/1994, ar introduce o limitare strictă a posibilității de a participa efectiv la administrarea și la controlul real al unei societăți pe acțiuni în afara sferei de exercitare legitimă a prerogativelor speciale.

15 În aceste condiții, Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare, care sunt formulate în termeni identici în cele două cauze C-463/04 și C-464/04:

„1) Articolul 2449 din Codul civil, astfel cum este aplicabil în prezenta acțiune principală, poate fi considerat conform cu articolul 56 CE, astfel cum a fost interpretat de Curtea de Justiție în Hotărârea din 23 mai 2000, Comisia/Italia (C-58/99), în Hotărârea din 4 iunie 2002, Comisia/Belgia și Comisia/Franța (C-503/99 și C-483/99), și în Hotărârea din 13 mai 2003, Comisia/Regatul Unit și Comisia/Spania (C-98/01 și C-463/00), în cazul în care partea care îl invocă este un organism public care, deși a pierdut controlul de drept asupra societății pe acțiuni, păstrează în cadrul acesteia, în calitate de acționar care dispune de o majoritate relativă, o cotă de participare importantă (egală, în speță, cu 33,4 %) și obține astfel o putere de control disproporționată?

2) Articolul 2449 din Codul civil, aplicat în coroborare cu articolul 4 din Decretul-lege nr. 332 din 31 mai 1994, devenit Legea nr. 474 din 30 iulie 1994, poate fi considerat conform cu articolul 56 CE, astfel cum a fost interpretat de Curtea de Justiție în Hotărârea din 23 mai 2000, Comisia/Italia (C-58/99), în Hotărârea din 4 iunie 2002, Comisia/Belgia și Comisia/Franța (C-503/99 și C-483/99), și în Hotărârea din 13 mai 2003, Comisia/Regatul Unit și Comisia/Spania (C-98/01 și C-463/00), în cazul în care partea care îl invocă este un organism public care, deși

a pierdut controlul de drept asupra societății pe acțiuni, păstrează în cadrul acesteia, în calitate de acționar care dispune de o majoritate relativă, o cotă de participare importantă (egală, în speță, cu 33,4 %) și obține astfel o putere de control disproporționată?

3) Articolul 2449 din Codul civil poate fi considerat conform cu articolul 56 CE, astfel cum a fost interpretat de Curtea de Justiție în Hotărârea din 23 mai 2000, Comisia/Italia (C-58/99), în Hotărârea din 4 iunie 2002, Comisia/Belgia și Comisia/Franța (C-503/99 și C-483/99), și în Hotărârea din 13 mai 2003, Comisia/Regatul Unit și Comisia/Spania (C-98/01 și C-463/00), în măsura în care, astfel cum este aplicat în mod concret, are ca efect un rezultat contrar unei alte dispoziții de drept național [mai precis, articolul 2 alineatul 1 litera d) din Decretul-lege nr. 332 din 31 mai 1994, devenit Legea nr. 474 din 30 iulie 1994] care este conformă cu articolul 56 CE și care reproduce, în ceea ce privește condițiile de exercitare și de aplicare, principiile enunțate de Curtea de Justiție în hotărârile citate anterior în materia prerogativelor speciale?"

16 Prin Ordonanța președintelui Curții din 18 ianuarie 2005, cauzele C-463/04 și C-464/04 au fost conexate pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

17 Cu titlu introductiv, trebuie constatat că întrebările adresate de instanța de trimitere pornesc de la premisa că norma stabilită prin articolul 2449 din Codul civil, deși face parte din reglementarea generală a dreptului societăților cuprinsă în acest cod, derogă de la dreptul comun al societăților în măsura în care acesta din urmă nu prevede o normă identică valabilă pentru orice acționar, în special pentru acționarii privați. Curtea trebuie să realizeze interpretarea solicitată în considerarea acestei premise.

18 Prin intermediul întrebărilor formulate, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 56 CE trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții naționale, precum articolul 2449 din Codul civil, potrivit căreia actele constitutive ale unei societăți pe acțiuni pot conferi statului sau unui organism public care deține participații la capitalul acestei societăți dreptul de a numi în mod direct unul sau mai mulți administratori, dispoziție care, singură sau, cum este cazul în acțiunile principale, prin coroborare cu o dispoziție precum articolul 4 din Legea nr. 474/1994, care recunoaște statului sau organismului respectiv dreptul de a participa la alegerea prin votul pe listă a administratorilor pe care nu îi numește în mod direct, este de natură să permită acestui stat sau acestui organism să dispună de o putere de control disproporționată în raport cu cota sa de participare la capitalul respectivei societăți.

19 Potrivit unei jurisprudențe constante, articolul 56 alineatul (1) CE interzice în mod general restricțiile privind circulația capitalurilor între statele membre (a se vedea în special Hotărârea din 28 septembrie 2006, Comisia/Țările de Jos, C-282/04 și C-283/04, Rec., p. I-9141, punctul 18 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 23 octombrie 2007, Comisia/Germania, C-112/05, Rep., p. I-8995, punctul 17).

20 Întrucât din Tratatul CE lipsește definiția noțiunii „circulație a capitalurilor” în sensul articolului 56 alineatul (1) CE, Curtea a recunoscut în prealabil o valoare indicativă nomenclatorului anexat la Directiva 88/361/CEE a Consiliului din 24 iunie 1988 pentru punerea în aplicare a articolului 67 din tratat [articol abrogat de Tratatul de la Amsterdam] (JO L 178, p. 5, Ediție specială, 10/vol. 1, p. 10). Prin urmare, constituie circulație a capitalurilor în sensul articolului 56 alineatul (1) CE în special investițiile directe, și anume, astfel cum reiese din acest nomenclator și din notele explicative aferente, investițiile de orice natură pe care le efectuează persoanele fizice sau juridice și care ajută la crearea sau la menținerea unor relații durabile și directe între cel care oferă fondurile și întreprinderea căreia îi sunt destinate aceste fonduri în vederea exercitării unei activități economice. În ceea ce privește participațiile la întreprinderi noi sau existente, astfel cum o confirmă aceste note explicative, obiectivul de a crea sau de a menține legături economice durabile presupune ca acțiunile deținute de acționar să îi confere, fie în temeiul dispozițiilor legislației naționale cu

privire la societăţile pe acţiuni, fie sub altă formă, posibilitatea de a participa efectiv la administrarea sau la controlul acestei societăţi (a se vedea Hotărârea Comisia/Germania, citată anterior, punctul 18 şi jurisprudenţa citată).

21 În ceea ce priveşte această formă de investiţie, Curtea a precizat că trebuie calificate drept „restricţii" în sensul articolului 56 alineatul (1) CE măsurile naţionale care pot împiedica sau limita dobândirea de acţiuni în întreprinderile vizate sau care pot descuraja investitorii din alte state membre să investească în capitalul acestora (a se vedea Hotărârea Comisia/Germania, citată anterior, punctul 19 şi jurisprudenţa citată).

22 Se impune constatarea că o dispoziţie naţională precum articolul 2449 din Codul civil constituie o astfel de restricţie.

23 Într-adevăr, articolul menţionat permite acţionarilor publici să beneficieze de posibilitatea de a avea o participare mai importantă la activitatea consiliului de administraţie al unei societăţi pe acţiuni decât le-ar permite în mod normal calitatea lor de acţionari (a se vedea, prin analogie, Hotărârea Comisia/Germania, citată anterior, punctul 62).

24 Astfel, este pus la dispoziţia acţionarilor publici menţionaţi un instrument care le dă posibilitatea de a exercita o influenţă care le depăşeşte investiţiile. În mod corelativ, influenţa celorlalţi acţionari poate fi redusă sub nivelul propriilor investiţii (a se vedea Hotărârea Comisia/Germania, citată anterior, punctul 64).

25 Trebuie evidenţiat în special că, astfel cum a subliniat instanţa de trimitere, articolul 2449 din Codul civil nu prevede nicio limită în privinţa numărului de administratori pe care statul sau organismul public care deţine participaţii la capitalul unei societăţi pe acţiuni îi poate numi în mod direct.

26 În ceea ce privește situația societății AEM, nu este relevant faptul că dreptul de a numi în mod direct administratori potrivit acestei dispoziții nu aparține Comune di Milano decât proporțional cu propria sa participație la capitalul acestei societăți și în limita unui sfert din numărul membrilor consiliului de administrație al societății.

27 Într-adevăr, astfel cum în mod întemeiat a arătat instanța de trimitere, acest drept de numire directă se adaugă dreptului pe care îl are Comune di Milano, în temeiul articolului 4 din Legea nr. 474/1994, de a participa în mod normal la alegerea prin votul pe listă a administratorilor pe care acesta din urmă nu îi numește în mod direct, astfel că poate avea majoritatea absolută în consiliul respectiv, și aceasta chiar în ipoteza, precum cea din deciziile de trimitere, în care nu ar deține decât o majoritate relativă a capitalului, mai precis 33,4 % din acesta.

28 Astfel, în pofida faptului că dreptul de numire directă conferit Comune di Milano este proporțional cu valoarea participației sale la capitalul AEM și chiar dacă acest drept se exercită în limita unui sfert din numărul membrilor consiliului de administrație al societății, articolul 2449 din Codul civil coroborat cu articolul 4 din Legea nr. 474/1994 permite respectivei Comune să își asigure posibilitatea de a avea o participare mai importantă la activitatea respectivului consiliu decât i-ar permite în mod normal calitatea sa de acționar.

29 Prin punerea la dispoziția acționarilor publici a unui instrument care să le permită limitarea posibilității altor acționari de a avea participații la societate în vederea creării sau a menținerii unor legături economice durabile și directe cu aceasta, permițându-le o participare efectivă la administrarea sau la controlul său, o reglementare națională precum cea în cauză în acțiunea principală poate descuraja investitorii din alte state membre să investească în capitalul acestei societăți (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Germania, citată anterior, punctul 66).

30 Existența unei restricții privind libera circulație a capitalurilor nu poate fi repusă în discuție de argumentele Comune di Milano și ale guvernului italian potrivit cărora, pe de o parte, articolul 2449 din Codul civil se înscrie în cadrul dreptului comun al societăților și, pe de altă parte, dreptul acestei Comune de a numi în mod direct administratori i-ar fi fost conferit de bunăvoie de adunarea generală a acționarilor AEM și în temeiul unei aplicări normale a acestui drept comun al societăților.

31 Într-adevăr, în primul rând, trebuie constatat că articolul 2449 din Codul civil permite conferirea dreptului de a numi în mod direct unul sau mai mulți administratori numai statului sau organismului public care deține participații la o societate pe acțiuni prin actele constitutive ale acesteia. Având în vedere că, astfel cum s-a constatat la punctul 17 din prezenta hotărâre, instanța de trimitere pornește de la premisa că norma stabilită la articolul 2449 din Codul civil derogă de la dreptul comun al societăților, nu se impune analizarea ipotezei în care respectivul drept ar recunoaște oricărui acționar, în special acționarilor privilegiați, o posibilitate de numire identică.

32 Numai împrejurarea că legiuitorul național include, printre dispozițiile din Codul civil referitoare la societățile pe acțiuni, o măsură care urmărește tocmai să confere prerogative speciale statului sau unui organism public care deține participații la o astfel de societate nu poate exclude această măsură din domeniul de aplicare al articolului 56 CE.

33 În al doilea rând, deși este adevărat că acest drept de numire nu este conferit direct statului sau unui organism public prin articolul 2449 din Codul civil, ci, potrivit acestuia, este necesară o hotărâre a adunării generale a acționarilor societății respective, în conformitate cu mecanismul prevăzut de legea privind formarea voinței sociale, nu este mai puțin adevărat că acest fapt nu înlătură caracterul restrictiv al reglementării în cauză.

34 Într-adevăr, indiferent dacă acționarul public dispune singur de majoritatea necesară pentru a obține înscrierea dreptului său de numire directă a administratorilor societății în actele constitutive ale acesteia sau dacă, astfel cum pare să fie cazul în acțiunile principale, acesta nu poate obține o asemenea înscriere decât având concursul celorlalți acționari, trebuie constatat că numai în temeiul reglementării în cauză în acțiunea principală, care derogă de la dreptul comun al societăților, acționarul public poate, spre deosebire de acționarul privat, să obțină dreptul de a avea o participare mai importantă la activitatea consiliului de administrație decât i-ar permite în mod normal calitatea sa de acționar.

35 Deși un astfel de drept de numire, în condițiile în care a fost înscris în actele constitutive, nu este imuabil, dat fiind că, în principiu, poate fi modificat în cursul unei revizuiri ulterioare a respectivelor acte, totuși acesta beneficiază de o protecție relativ ridicată. Într-adevăr, acționarul public poate profita de garanția de continuitate de care beneficiază actele constitutive ale unei societăți pe acțiuni, modificarea acestora presupunând, în general, majoritatea calificată a acționarilor. Astfel, chiar dacă acționarul public nu mai are ulterior, singur sau cu concursul altor acționari, majoritatea necesară pentru a obține atribuirea unui drept de numire directă a administratorilor, mai ales din cauza faptului că a redus, între timp, cota sa de participare la capitalul societății respective, acesta poate totuși să beneficieze în continuare de un astfel de drept.

36 Un investitor nu va putea fi sigur că va obține abrogarea dreptului de numire directă a administratorilor unei societăți pe acțiuni decât dacă investiția pe care o face are o importanță care să îi confere majoritatea necesară pentru modificarea actelor constitutive ale acestei societăți, ceea ce poate necesita o investiție care să depășească cu mult nivelul celei care i-ar permite, în lipsa înscrierii unui astfel de drept de numire în actele constitutive, să participe la societatea vizată în vederea creării sau a menținerii unor legături economice durabile și directe care permit o participare efectivă la administrarea sau la controlul acelei societăți.

37 În această privință, trebuie evidențiat că, în cazul AEM, este imposibil ca un investitor, potrivit constatărilor instanței de trimitere care au fost confirmate de observațiile prezentate de această societate în cursul ședinței, să abroge dreptul de numire directă a administratorilor conferit Comune di Milano atât timp cât aceasta din urmă păstrează cota sa de participare de 33,4 %.

38 Astfel, deși, sub aspect formal, hotărârea adunării generale a acționarilor societății AEM este cea care a instituit respectivul drept de numire, această hotărâre trebuie considerată, în circumstanțe de natura celor din acțiunile cu care este sesizată instanța de trimitere, ca fiind un simplu instrument pe care Comune di Milano l-a putut utiliza numai pentru că exista reglementarea în cauză în acțiunile principale.

39 Cu toate acestea, libera circulație a capitalurilor poate fi limitată prin măsuri naționale justificate de motivele menționate la articolul 58 CE sau de motive imperative de interes general, atât timp cât nu există o reglementare comunitară de armonizare care să prevadă măsurile necesare pentru a asigura protecția acestor interese (a se vedea Hotărârea Comisia/Germania, citată anterior, punctul 72 și jurisprudența citată).

40 În lipsa unei asemenea armonizări comunitare, este, în principiu, de competența statelor membre să decidă nivelul la care doresc să asigure protecția unor astfel de interese legitime, precum și modul în care trebuie atins acest nivel. Totuși, acestea nu o pot face decât în limitele trasate de tratat și în special cu respectarea principiului proporționalității, care impune ca măsurile adoptate să poată garanta realizarea obiectivului urmărit de statele membre și să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia (a se vedea Hotărârea Comisia/Germania, citată anterior, punctul 73 și jurisprudența citată).

41 În această privință, trebuie amintit în special că, potrivit jurisprudenței Curții, nu pot fi negate preocupările care ar putea, în funcție de împrejurări, să justifice păstrarea de către statele membre a unei anumite influențe în cadrul întreprinderilor care au fost

iniţial publice şi ulterior privatizate, în cazul în care aceste întreprinderi îşi desfăşoară activitatea în domeniul serviciilor de interes general sau strategice (Hotărârea din 13 mai 2003, Comisia/Spania, C-463/00, Rec., p. I-4581, punctul 66 şi jurisprudenţa citată).

42 Cu toate acestea, se impune constatarea că, astfel cum a evidenţiat instanţa de trimitere, articolul 2449 din Codul civil nu impune nicio condiţie pentru înscrierea în actele constitutive ale unei societăţi de acţiuni a dreptului statului sau al unui organism public care deţine participaţii la această societate de a numi în mod direct unul sau mai mulţi administratori, astfel încât o asemenea dispoziţie nu poate fi considerată justificată.

43 Având în vedere toate consideraţiile care precedă, se impune a se răspunde la întrebările adresate că articolul 56 CE trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziţii naţionale, precum articolul 2449 din Codul civil, potrivit căreia actele constitutive ale unei societăţi pe acţiuni pot conferi statului sau unui organism public care deţine participaţii la capitalul acestei societăţi dreptul de a numi în mod direct unul sau mai mulţi administratori, dispoziţie care,singură sau, cum este cazul în acţiunile principale, prin coroborare cu o dispoziţie precum articolul 4 din Legea nr. 474/1994, care recunoaşte statului sau organismului respectiv dreptul de a participa la alegerea prin votul pe listă a administratorilor pe care nu îi numeşte în mod direct, este de natură să permită acestui stat sau acestui organism să dispună de o putere de control disproporţionată în raport cu cota sa de participare la capitalul respectivei societăţi.

Cu privire la cheltuielile de judecată

44 Întrucât, în privinţa părţilor din acţiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanţa de trimitere, este de competenţa acesteia să se pronunţe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observaţii Curţii, altele decât cele ale părţilor menţionate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 56 CE trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții naționale, precum articolul 2449 din Codul civil italian, potrivit căreia actele constitutive ale unei societăți pe acțiuni pot conferi statului sau unui organism public care deține participații la capitalul acestei societăți dreptul de a numi în mod direct unul sau mai mulți administratori, dispoziție care, singură sau, cum este cazul în acțiunile principale, prin coroborare cu o dispoziție precum articolul 4 din Decretul-lege nr. 332 din 31 mai 1994, devenit, după modificări, Legea nr. 474 din 30 iulie 1994, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 350 din 24 decembrie 2003, care recunoaște statului sau organismului respectiv dreptul de a participa la alegerea prin votul pe listă a administratorilor pe care nu îi numește în mod direct, este de natură să permită acestui stat sau acestui organism să dispună de o putere de control disproporționată în raport cu cota sa de participare la capitalul respectivei societăți.

Semnături